

EKREM KESSAB¹

KOJI OD ČETIRI MEZHEBA PROMOVIRA SREDNJI PUT

U posljednje vrijeme pojavljuju se neke sumnje u vezi sa *vesetijjom* (srednjim putem) proistekle od onih koji ih plasiraju. Ove sumnje dolaze od dviju vrsta ljudi: zlonamjernog zavidnika i čovjeka neznalice. I upravo oni plasiraju pitanja tipa: Koji mezheb želite? Koji su imami išli srednjim putem? Da li je to mezheb Ebu Hanife ili Malika? Da li je to mezheb šafij-ski ili malikijski i sl.

Istina je da su svi imami bili na ispravnom putu i da su svi u svom mezhebu prakticirali srednji put. Ovdje pod pojmom *vesetijja* podrazumijevam mezheb u cjelini. I ne može se, ako se gleda realno, niti jedan mezheb okarakterizirati kao mezheb koji je izašao iz pravca srednjeg puta, gledajući u cjelini taj mezheb.

Budući da su četiri mezheba (hanefijski, malikijski, hanbelijski, šafijski) najviše zastupljeni u islamskom svijetu, argumentirat ću ovdje ukratko da su sva četiri mezheba slijedili srednji put i da su bili umjereni, odnosno odmjereni u svojim stavovima. Iako to nisu nigdje izjavljivali, oni su uvijek slijedili srednji put. To su činili na sljedeći način:

1. temelji i principi na kojima su gradili svoj mezheb,
2. međusobno prihvatanje i priznavanje drugih fakiha,
3. učenje od drugih i pohvala drugih,
4. prihvatili su ono za šta je postojao dokaz.

¹ Stručnjak u šerijatskim znanostima.

Temelji i principi na kojima su gradili svoj mezheb

Onaj ko pomno proučava osnove na kojima su građeni mezhebi vidjet će da ni jedan mezheb nije odstupao od osnova srednjeg puta. Kroz ovu tabelu ćemo vidjeti u kojoj su se mjeri imami mezheba koristili šerijatskim tekstovima.

MEZHEB	TEMELJI I PRAVILA NA KOJIMA SU UČENJACI FORMIRALI SVOJE MEZHEBE									
Hanefijski	Kur'an	Sunnet	Fetve ashaba	Kijas	Istihsan	Urf				
Malikijski	Kur'an	Sunnet	Idžma' stanovnika Medine	Kijas	Mišljenje ashaba	Elmesalih el-mursale	Običaji	Sedd ez-zera'i'	Istishab	Istihsan
Šafijski	Kur'an	Sunnet	Idžma'	Mišljenja nekih ashaba bez drugih stavova	Mišljenje nekih ashaba ako se razilaze	Kijas				
Hanbelijski	Kur'an	Sunnet	Idžma'	Fetve ashaba	Istishab	Elmesalih el-mursale	Sedd ez-zera'i'			

Na osnovu ovih pravila, možemo reći sljedeće:

- svi se mezhebi slažu u tome da su Kur'an i sunnet osnovni izvori i autoriteti, te da oni imaju prioritet nad svima drugim izvorima;
- u nepostojanju dokaza iz Kur'ana i sunneta svi imami su saglasni u tome da se uzimaju pomoćni izvori (izvori koji slijede) kao što su fetve ashaba, idžma' i kijas, uzimajući u obzir da neki daju prednost jednom a drugi drugom pomoćnom izvoru;

- da se faktor davanja prednosti u pomoćnim izvorima odnosi na pravila koja su već spomenuta;
- poštivanje teksta Kur'ana i sunneta je neprikosnoveno pravilo kod svih. Ako neko od njih donese drukčiji stav nego što je u hadisu, to je zbog razloga koji se navede na odgovarajućem mjestu, a ne kao rezultat njegovog ćejfa niti ignoriranja nekog teksta. Zabilježeno je da su svi govorili u značenju: Ako dođe sahih hadis, onda je to moj mezheb.

Međusobno prihvatanje i priznavanje drugih fakiha

Jedan od dokaza prihvatanja srednjeg puta od strane prvaka četiri mezheba jeste međusobno prihvatanje i međusobno priznavanje unatoč razlici u mišljenju. Također, dozvoljavali su više različitih mišljenja o jednom pitanju kao i to da su prihvatili da klanjanju jedni za drugima, kao što se desilo sa Malikom i Šafijom te Šafijom i Ahmedom. Nismo čuli da se neki nesporazum desio između Ebu Hanife i Malika niti između Malika i učenika Ebu Hanife koji su bili njegovi savremenici i susretali se sa njim, kao što nismo čuli da je bilo prepirki između Malika i Šafije niti Šafije i Ahmeda.

Ovdje se mogu vidjeti divni primjeri kroz koje se vidi *srednji put* tih učenjaka i prihvatanje razlika među njima, pa čak i postupanje po mišljenju drugog učenjaka. Prenosi se da je imam Šafija izostavio kunut-dovu na sabah-namazu kada je klanjao u hanefijskom džematu u džamiji u Bagdadu, što je bilo u suprotnosti sa njegovim mezheбом. Neki su to protumačili da je on to učinio iz poštovanja prema Ebu Hanifi ili zbog klanjača koji su bili pristalice Ebu Hanife u ovoj džamiji, što u oba slučaja govori o karakteru ovog učenjaka.

Kazao je El-Esrem: “Čuo sam da Ebu Abdullaha pitaju za nekog čovjeka koji je predvodio namaz ljudima a na sebi je imao lisičiju kožu. Odgovorio je: ‘Ako je nosi na osnovu hadisa ‘Koža koja se uštavi postaje čista’², može se klanjati za njim.” Pa mu je rečeno: ‘Zar ti smatraš da je

² Hadis bilježe: Ibn Madže, Tirmizi i Nesai, a Albani ga ocjenjuje vjerodostojnim.

to dozvoljeno?’ Odgovorio je: ‘Ne, mi smatramo da to nije dozvoljeno, ali ako je on tako zaključio, ne smeta da se za njim klanja.’” Zatim je rekao Ebu Abdullah, tj. Ahmed ibn Hanbel: Zar se neće klanjati za onim ko ne smatra da treba uzeti abdest ako poteče krv?! Mi smatramo da se treba uzeti abdest ako poteče krv, pa zar nećemo klanjati za Se'idom ibn Mu-sejjebom, Malikom i onima koji smatraju da ne treba?! – tj. treba za njima klanjati.³ Pored toga, Ahmed je rekao za dva rekata poslije ikindije: “Mi ih ne klanjamo ali ne kritikujemo one koji to čine.”⁴

Učenje od drugih i pohvala drugih

Kao dokaz umjerenosti imama je učenje jednih od drugi i međusobne pohvale. Vidjeli smo da su se ponosili obostrano, i onaj koji je bio učenik kao i onaj koji je bio učitelj. Malik se ponosio da mu je Šafija bio učenik, a Šafija je ponosno isticao da je sjedio na koljenima ispred Malika.

Ahmed smatra da je Šafija najbolji učitelj i odgajatelj kao što Šafija smatra da je Malik odličan učenik, čak ga ubraja u velike imame i fakihe. Koliko smo puta čuli njihove međusobne pohvale? Tako, npr., Malik kaže za Ebu Hanifu: “Kada bi ovaj prišao vašim kamenim stubovima, nadme-tao se sa vama i rekao da su od drveta, pomislili biste da su od drveta!” Ahmed kaže za Šafiju da je on kao lijek za tijelo, ili kao Sunce za dunjaluk. A Šafija je za Ebu Hanifu rekao: “Ljudi ne mogu bez fikha Ebu Hanife.”

Prihvatili su ono za šta je postojao dokaz

Kao dokaz umjerenosti imama jeste i prihvatanje mišljenja i stava ako su imali dokaze za takvo mišljenje. Nije zabilježeno da je jedan od njih zau-zeo stav bez dokaza. Potvrđeno je da su se oni svi držali dokaza. Tako je Ebu Hanife rekao: “Nikom nije dozvoljeno da prihvati naše mišljenje dok nije saznao odakle smo mi to uzeli, odnosno na koji smo mi način donijeli jedno mišljenje.” Također je rekao: “Zabranjeno je osobi koji ne zna dokaz s kojim sam došao da donosi fetve s mojim riječima, jer mi smo ljudi; da-

³ Dr. Taha Džabir el-Ulvani, *Edebu-l-ihtilaf*, str. 37-38.

⁴ Isto.

nas kažemo jedno a sutra odustajemo od tog mišljenja.” Također je rekao: “Ako sam slučajno rekao nešto što se sukobljava s Kur’anom ili riječima Poslanika, odustanite od mojih riječi.”

Malik je govorio: “Mi smo ljudi koji možemo i pogoditi i promašiti, analizirajte moj stav (mišljenje) i sve što se slaže sa Kur’anom i sunnetom, to uzmite. Ono što se ne slaže sa Kur’anom i sunnetom, to odbacite. Poslije Poslanika od svakog se može i uzeti i ostaviti, izuzev od Poslanika.” Rekao je Šafija: “Svako sazna neke hadise, a neke ne sazna. Zato, što god ja rekao i utemeljio, ako se to razlikuje od riječi Poslanika, pa njegove su riječi tada i moje riječi.” Također je govorio: “Ako je hadis sahih, to je moj mezheb.” Pored toga, govorio je: “Pogledajte moj stav, ako se slaže sa hadisom Poslanika, uzmite ga, a ako se ne slaže, bacite ga u koš!”

Ahmed ibn Hanbel je rekao: “Ako postoji sahih-hadis od Poslanika a razlikuje se od onog što sam ja rekao, ja odustajem od svog stava za vrijeme života i nakon smrti!” Rekao je i ovo: “Nemojte me oponašati i slijediti, niti Malika, niti Šafiju, niti Evzaiju, niti Sevrija, uzmite odakle su i oni uzimali.”

Ove četiri tačke jasno dokazuju da srednji put nije bio specijaliziran za jednog u odnosu na drugog imama niti je to jedan mezheb zaseban. Srednjem putu su pozivali svi imami. To je izvor sa kojeg su svi pili.

(Preveo: Mehmed KUDIĆ)